

การทำสำมะโนประชากรและเคหะ ของประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๑๓

เพื่อที่จะประยุกต์ระเบียบวิธีที่กล่าวไว้ในบทที่ ๒ กับการประเมินความคลาดเคลื่อนของการทำสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓ จึงได้สรุปเรื่องการทำสำมะโนประชากรและเคหะของประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๑๓ ไว้ให้ไต่ทราบถึงแผนงานและวิธีการทำสำมะโน ซึ่งอาจช่วยให้เข้าใจความคลาดเคลื่อนที่อาจเกิดจากกระบวนการดำเนินงานสำมะโนได้ดียิ่งขึ้น

การทำสำมะโนประชากรและเคหะ เป็นการรวบรวมสถิติเกี่ยวกับจำนวนประชากรลักษณะต่าง ๆ ของประชากร ตลอดจนสภาพการอยู่อาศัยของประชากรแต่ละท้องถิ่นทั่วประเทศตามที่ เป็นจริงในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๓ อันเป็นวันสำมะโน

การทำสำมะโนประชากรและเคหะเป็นงานระดับชาติ อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดวางผังสำมะโนและจัดทำสำมะโนประชากรและเคหะ สำหรับการสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓ นั้น ได้เริ่มวางแผนการดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๕ และใช้กำลังเจ้าหน้าที่เป็นจำนวนมาก คือในคาบแฉ่งนับ มีเจ้าหน้าที่รวมปฏิบัติงานถึง ๒๗,๐๐๐ คน^๑

บทนิยาม^๒

เพื่อให้ผู้ใช้สถิติจะได้มีความเข้าใจความหมายของคำที่ใช้ตรงกันกับผู้ทำสำมะโน จึงได้ให้คำจำกัดความหรือนิยาม สำหรับความหมายของคำที่ใช้ในการสำมะโนประชากรและเคหะเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

^๑ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, แผนงานจัดทำสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓ (พระนคร : ๒๕๑๓), หน้า ๑-๕.

^๒ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓ จังหวัดธนบุรี (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การขายและการซื้อแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๕), หน้า VIII - XIII.

๑. การชุมนุม

หมายถึงขอมบายของการทำสำมะโน ซึ่งกำหนดประเภทของประชากร และเคหะที่ต้องเจนนับ การชุมนุมของสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓ กำหนดไว้ดังนี้

การชุมนุมประชากร ให้เจนนับประชากรประเภทต่าง ๆ คือ

- ก. ประชากรไทยทุกคนที่พำนักอยู่ในประเทศไทยในวันสำมะโน
 - ข. บุคคลพลเรือนต่างดาว ที่มีสถานที่อยู่ปกติในประเทศไทย หรือบุคคลพลเรือนต่างดาวที่เช่าอยู่ในประเทศไทยชั่วคราว เป็นเวลา ๓ เดือนขึ้นไป
 - ค. ประชากรที่มีสถานที่อยู่ปกติในประเทศไทย แต่ในวันสำมะโนไม่ได้อยู่ในประเทศไทย เนื่องจากได้ไปรบ ปีกภาค ซ่อมรบ เดินเรือในทะเล หรืออยู่ต่างประเทศชั่วคราว
 - ง. ข้าราชการฝ่ายทหาร และพลเรือน คณะทูตของประเทศไทย พร้อมทั้งครอบครัวซึ่งมีสำนักงานอยู่ในต่างประเทศ
- ประชากรที่ไม่อยู่ในข่ายเจนนับ ได้แก่
- ก. ชวนำและชาวเขาที่อาศัยอยู่ไม่เป็นที่ หรืออาศัยอยู่ร่วมกันโดยไม่ตั้งเป็นหมู่บ้าน
 - ข. คณะเจ้าหน้าที่ กรม กองฝ่ายทหาร และฝ่ายการทูตของต่างประเทศ พร้อมทั้งครอบครัว
 - ค. บุคคลพลเรือนต่างดาว ผู้ซึ่งเข้ามาอยู่ในประเทศไทยชั่วคราว เป็นระยะเวลาน้อยกว่า ๓ เดือน นับจนถึงวันสำมะโน

๒. วันสำมะโน

คือวันที่กำหนดขึ้น เพื่อบ่งความเวลาอันมีจำนวนประชากรและจำนวนเคหะทั้งหมดที่อยู่ในข่ายสำมะโน สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓ ได้กำหนดเอาวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นวันสำมะโน

๓. สถานที่อยู่ปกติ

หมายถึงสถานที่ที่บุคคลนั้นกินอยู่หลับนอนเป็นประจำ

ภิกษุสงฆ์ นางชี นักบวช ทหารประจำการ นักโทษ คนไข้โรคจิต ผู้รับการสงเคราะห์ ในสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ ให้นับว่า วัด กรมกองทหาร เรือนจำ โรงพยาบาลโรคจิต สถานสงเคราะห์ เป็นสถานที่อยู่ปกติ

ผู้มาพักในโรงแรม คนไข้ในโรงพยาบาล ผู้ต้องขังในสถานี่ตำรวจเป็นเวลาติดต่อกัน ตั้งแต่ ๓ เดือนขึ้นไป ให้นับที่โรงแรม โรงพยาบาล และสถานี่ตำรวจเป็นสถานที่อยู่ปกติ สำหรับนักเรียน ให้เจนนับ ณ ที่ที่ปรากฏตัวในวันสามะโน

๔. เขตเทศบาล

เทศบาลใดแก่ท้องถิ่นซึ่งได้มีพระราชกฤษฎีกาออกตามความในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๕๖ จัดตั้งขึ้นเป็นเทศบาล โดยกำหนดเขตพื้นที่ของเทศบาลนั้น ๆ ไว้ด้วย เทศบาลจำแนกออกได้เป็น เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร

๕. ครัวเรือน

ครัวเรือนแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ครัวเรือนส่วนบุคคล และครัวเรือนกลุ่มบุคคล

๑. ครัวเรือนส่วนบุคคล

ก. ครัวเรือนคนเดียว ได้แก่ครัวเรือนซึ่งประกอบด้วยบุคคลคนเดียว อาจมีฐานะเป็นเจ้าของ ผู้เช่า ผู้อาศัย หรือผู้รับจ้างเช่าบ้าน โดยไม่เกี่ยวข้องเป็นสมาชิกของครัวเรือนอื่นใดที่อยู่ในบ้านเดียวกันนั้น

ข. ครัวเรือนหลายคน ได้แก่ครัวเรือนที่ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปอยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกัน และใช้สิ่งอุปโภค บริโภคอันจำเป็นแก่การครองชีพร่วมกัน บุคคลเหล่านี้จะเกี่ยวข้องเป็นญาติ หรือไม่เป็นญาติกันก็ได้

๒. ครัวเรือนกลุ่มบุคคล หมายถึงครัวเรือนที่ประกอบด้วยบุคคลที่มาอยู่ร่วมกัน เพราะได้มีกฎหรือระเบียบข้อบังคับบางอย่างใดอย่างหนึ่งระบุให้มาอยู่ร่วมกัน หรือจำเป็น

ต้องมาอยู่รวมกันเพื่อประโยชน์ของบุคคลเหล่านั้นเอง บรรดาบุคคลที่มาอยู่รวมกัน จะกินรวมกันหรือไม่กินรวมกันก็ได้ ครัวเรือนกลุ่มบุคคล แบ่งเป็นครัวเรือนกลุ่มบุคคลประเภทสถาบัน และครัวเรือนกลุ่มบุคคลประเภทอื่น ๆ

ครัวเรือนกลุ่มบุคคลประเภทสถาบัน ได้แก่ วัด เรือนจำ สถานสงเคราะห์ โรงพยาบาล ครัวเรือนกลุ่มบุคคลประเภทอื่น ได้แก่ โรงแรม หอพัก บ้านพักคนงาน (ในโรงงานอุตสาหกรรม) ที่มีคนงานมากกว่า ๒ คนขึ้นไป ที่โรงงานจัดหาอาหารให้

๖. อายุ

หมายถึงอายุเต็มปีบริบูรณ์นับถึงวันเกิดครั้งสุดท้ายก่อนวันสามะโน

๗. การอ่านออกเขียนได้

หมายถึงความสามารถอ่านออกและเขียนได้ของบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไป การอ่านออกเขียนได้นี้ จะเป็นภาษาไทยใดก็ตาม โดยอ่านและเขียนข้อความง่าย ๆ ได้ ถ้าอ่านออกเพียงอย่างเดียว แต่เขียนไม่ได้อาจถือว่าเป็นผู้ที่อ่านเขียนไม่ได้

๘. ชั้นที่กำลังเรียน

หมายถึงระดับการเรียนของผู้ที่มีอายุระหว่าง ๖-๒๔ ปี ว่าในปีการศึกษา ๒๕๑๒-๒๕๑๓ หรือในวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๑๓ กำลังเรียนอยู่ชั้นอะไร ซึ่งได้แก่ชั้นเรียนของโรงเรียนสายสามัญทั่วไป โรงเรียนอาชีวศึกษาที่สอนวิชาสามัญ รวมทั้งวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย แต่ถากำลังเรียนอาชีวศึกษาในโรงเรียนที่ไม่มีวิชาสามัญสอน เช่น คัดมม คัดเลื้อ ฯลฯ หรือกำลังเรียนในโรงเรียนกวดวิชาถือว่าไม่มีชั้นที่กำลังเรียน

๙. ชั้นสูงสุดที่เรียนจบ

หมายถึงชั้นที่สอบไล่ได้เมื่อสิ้นสุดปีการศึกษา ๒๕๑๑-๒๕๑๒ หรือในวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๓ และหมายถึงประกาศนียบัตร หรือปริญญาบัตรชั้นสูงสุดที่ได้รับเฉพาะผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๖ ปีบริบูรณ์ขึ้นไป

๑๐. ประชากรที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ

หมายถึงบุคคลที่มีอายุ ๑๑ ปีขึ้นไปที่มีงานทำในวันสามะโน หรือในคาบ

เวลา ๗ วันก่อนวันสำมะโน (ระหว่างวันที่ ๒๕ มีนาคม ถึง ๓๑ มีนาคม ๒๕๑๓) รวมทั้ง ผู้ที่เคยทำงานมาแล้ว แต่กำลังอยู่ในระหว่างการหางานทำและผู้ที่กำลังรอดูกฎเกณฑ์ทำการ เกษตร

๑๑. สถานภาพการทำงาน

หมายถึงฐานะที่บุคคลนั้นทำงานในสถานที่ทำงานหรือธุรกิจ สถานภาพการทำงานแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ

นายจ้าง ได้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจของตนเองโดยลำพังแต่ผู้เดียว หรือมีผู้อื่นรวมด้วย และได้มีการจ้างบุคคลอื่นมาช่วยทำงานในธุรกิจนั้นในฐานะลูกจ้างด้วย

ลูกจ้าง ได้แก่ผู้ที่ทำงานของผู้อื่น โดยได้รับค่าจ้างตอบแทนเป็นตัวเงิน หรือสิ่งของเป็นรายเดือน รายวัน รายชิ้น หรือเป็นค่าบริการนายจ้าง ลูกจ้างแบ่งเป็น

๒ ประเภท คือ ลูกจ้างรัฐบาล และลูกจ้างเอกชน

ผู้ทำธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง ได้แก่ผู้ทำธุรกิจของตนเองเพื่อผลกำไร อาจมีบุคคลอื่นมาร่วมด้วยเพื่อหวังผลกำไร หรืออาจมีสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นญาติ หรือผู้เฝ้างานมาทำงานด้วยโดยไม่ได้รับค่าจ้างหรือค่าตอบแทน และไม่มีมีการจ้างบุคคลอื่นมาทำงานในกิจการนั้น

ผู้ทำธุรกิจของครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง ได้แก่ผู้ที่ทำงานในธุรกิจหรือในไร่นาเกษตรของสมาชิกในครัวเรือนที่ตนอาศัยอยู่ โดยไม่ได้รับค่าจ้างตอบแทน

๑๒. อาชีพ

หมายถึงงานอันเป็นอาชีพที่ผู้นั้นทำอยู่ หรือเคยทำมาก่อนภายในรอบ ๑ ปี ก่อนวันสำมะโน

วิธีการแรงแบบ^m

การแรงแบบประชากร เป็นการแรงแบบประชากร ณ สถานที่อยู่อาศัยในวัน

^m เรื่องเดียวกัน, หน้า VII - VIII

สามะโน ยกเว้นนักเรียน นักศึกษา ซึ่งเจ้านับ ณ ที่ที่ปรากฏตัวในวันสามะโน คือวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๓ และเป็นการเจ้านับทุกคน ทุกครัวเรือน ทั้งในและนอกเขตเทศบาล สำหรับข้าราชการประจำสำนักงานในต่างประเทศนั้น โดส่งแบบสอบถามไปยังหน่วยราชการ เจ้าสังกัด ให้ข้าราชการเหล่านั้นบันทึกรายละเอียดส่งคืนมา

การเจ้านับเคหะ ในเขตเทศบาล ทำการเจ้านับสอบถามเคหะทุกครัวเรือน นอกเขตเทศบาล เนื่องจากลักษณะการอยู่อาศัยและเคหะในท้องที่เดียวกัน คล้ายคลึงกัน จึงได้เจ้านับครัวเรือนตัวอย่าง ๒๕%

หน่วยเจ้านับเคหะได้แก่ ครัวเรือนส่วนบุคคล แต่โดยทั่วไปแล้วในแต่ละหนึ่ง เคหะ จะมีเพียงหนึ่งครัวเรือนเท่านั้นอาศัยอยู่ ยกเว้นในบางเขตที่มีประชากรหนาแน่น จึงจะพบว่ามีความครัวเรือนมากกว่าหนึ่งครัวเรือนอาศัยอยู่ในหนึ่งเคหะ ฉะนั้น จำนวนครัวเรือนและจำนวนเคหะในแต่ละเขตจึงเกือบเท่ากัน

ข้อควรสังเกตเกี่ยวกับการใช้ตารางเคหะ คือ

ก. จำนวนที่แสดงไว้เป็นจำนวนครัวเรือน จำแนกตามลักษณะของที่อยู่อาศัย มีใช้จำนวนเคหะ

ข. จำนวนสำหรับนอกเขตเทศบาล เป็นผลของการเจ้านับ ๒๕% เท่านั้น

แผนงานสามะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓^๕

๑. ระยะเวลาและขั้นการดำเนินงาน

โครงการนี้เป็นโครงการระยะยาว ซึ่งได้กำหนดขั้นดำเนินงานไว้ดังนี้

๑. ปีงบประมาณ ๒๕๑๐ ทำการทดสอบล่วงหน้าสามะโนประชากรและเคหะ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบร่างแบบสอบถามและข้อสั่งชี้แจงต่าง ๆ ในกาปฏิบัติ

^๕ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, แผนงานจัดทำสามะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓ ของประเทศไทย สำนักงานกฤษฎมนตรี (พ.ศ. ๒๕๑๓) หน้า ๕-๕

งานสนาม ท่าคว่ำเหมาะสมควรของค่านิยมต่าง ๆ ของถ้อยคำต่าง ๆ ที่ใช้ให้ได้คำตอบตรงตามจุดประสงค์ วางรูปแบบข้อถามให้สะดวกแก่การบันทึก ศึกษาปัญหาต่าง ๆ เพื่อหาทางขจัดปัญหาเหล่านั้น นอกจากนั้นได้เริ่มวางแผนการประมวลผลสำมะโนตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

๒. ปีงบประมาณ ๒๕๑๑ เตรียมการและจัดทำสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๑ ที่จังหวัดราชบุรีเต็มทั้งจังหวัด เพื่อทดลองการปฏิบัติงานทุกลำดับชั้น ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ ออกรายงานผลเบื้องต้นของสำมะโนในจังหวัดราชบุรี และทำการประมวลผลรายละเอียด เตรียมการคานวางแผนงานสนาม และประมวลผลสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓

๓. ปีงบประมาณ ๒๕๑๒ ประมวลผลสำมะโนทดลองจังหวัดราชบุรี พ.ศ. ๒๕๑๑ และจัดทำสำมะโนประชากรและเคหะจังหวัดตรัง พ.ศ. ๒๕๑๒ เพื่อทดลองระเบียบวิธีการสำมะโน และฝึกอบรมพนักงานสนามทุกระดับ เตรียมงานสนามและงานประมวลผลสำมะโน พ.ศ. ๒๕๑๓

๔. ปีงบประมาณ ๒๕๑๓ เตรียมงานและปฏิบัติงานสนาม สำมะโนประชากรและเคหะในเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ ซึ่งครอบคลุมทุกคนและทุกที่อยู่อาศัยทั่วราชอาณาจักร ออกรายงานผลเบื้องต้น ประมวลผลสำมะโนรายจังหวัด

๕. ปีงบประมาณ ๒๕๑๔-๑๕ ประมวลผลสำมะโนรายจังหวัด และพิมพ์รายงานสำมะโนรายจังหวัดจนครบ ๗๑ จังหวัด แล้วพิมพ์รายงานรายภาค และยอดรวมทั่วราชอาณาจักร

๖. ปีงบประมาณ ๒๕๑๖-๑๘ ประมวลผลและพิมพ์รายงานเป็นตารางรายละเอียดเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องการเจริญพันธุ์ การศึกษา การย้ายที่อยู่ และทำรายงานวิเคราะห์ข้อมูลสำมะโน ทำการศึกษาวิจัยต่าง ๆ เพื่อหาทางให้ผลสำมะโนในครั้งต่อไปดียิ่งขึ้น

๒. การเตรียมงาน

ก. การทดสอบล่วงหน้าสำมะโนประชากร

ได้ดำเนินการสอบล่วงหน้ารวม ๓ ครั้งด้วยกัน ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล เพื่อทดสอบแบบข้อถาม การวางรูปแบบเพื่อให้สะดวกในการบันทึก และ

สะดวกในการเตรียมงานประมวลผล ร่างและพิจารณาข้อสั่งชี้แจงที่ใช้ หากความเหมาะสมของ
 นิยามและโดยคำต่าง ๆ ให้ได้คำตอบตรงตามจุดประสงค์

ข. การขอมิโทษสำมะโนประชากรและเคหะ

ได้ดำเนินการขอมิโทษการปฏิบัติงานสำมะโนประชากรและเคหะ
 ทุกกระบวนการ นับตั้งแต่การวางแผนงาน การปฏิบัติงานสนาม การประชาสัมพันธ์ ทดสอบ
 ประสิทธิภาพของพนักงานเจ้านับ ทดสอบความร่วมมือของประชาชน ตลอดจนการประมวลผล
 รวม ๒ ครั้งด้วยกัน ที่จังหวัดราชบุรี ใน พ.ศ. ๒๕๑๑ และที่จังหวัดศรีสะเกษ ใน พ.ศ. ๒๕๑๒
 ซึ่งมีประโยชน์แก่การนำข้อประสพมาปรับปรุง แก้ไขแผนการดำเนินงานต่าง ๆ และระเบียบ
 วิธีการสำมะโน และหาทางขจัดอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นได้ในการทำสำมะโนทั่วประเทศ

ค. การเตรียมแผนที่และบัญชีรายชื่อหมู่บ้านทั่วราชอาณาจักร

เนื่องจากแผนที่เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการปฏิบัติงานสนาม
 และการทำแผนที่เขตเจ้านับเป็นงานที่ต้องใช้เวลาและกำลังคนเป็นอันมาก งานเตรียมแผนที่
 จึงได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ ๒๕๑๒

ง. การประชาสัมพันธ์

ได้เริ่มดำเนินงานวางแผนงานประชาสัมพันธ์ และประเมินผล
 การประชาสัมพันธ์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๑ พร้อมกับการขอมิโทษสำมะโนประชากรและเคหะที่
 จังหวัดราชบุรี ต่อมาได้ปรับปรุงแก้ไขและได้ปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์อีกครั้งที่จังหวัดศรีสะเกษ
 หลังจากนั้นก็ได้วางแผนงานประชาสัมพันธ์สำหรับสำมะโนประชากรและเคหะทั่วประเทศ
 และออกแบบและจัดพิมพ์เอกสารประชาสัมพันธ์ไปแล้วบางรายการ

จ. การเตรียมงานประมวลผล

ในการทำสำมะโนประชากรและเคหะจังหวัดราชบุรี พ.ศ. ๒๕๑๑
 ได้ทำการประมวลผลเบื้องต้นด้วยมือ และประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ออกเป็นตาราง
 ๔๗ ตาราง

หลังจากนั้นได้ทำการแก้ไขปรับปรุงตารางประมวลผล แบบบัตร
 รายละเอียดในการบรรณาธิกรณ และแผนผัง สำหรับการบรรณาธิกรณด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์

ตลอดจนแผนผังสำหรับตารางประมวลผลเพื่อทำการประมวลผลสำมะโนประชากรและเคหะ
ทั่วประเทศต่อไป

จ. การจัดพิมพ์แบบสอบถาม และแบบอื่น ๆ

ให้ทำการจัดพิมพ์แบบต่าง ๆ สำหรับสำมะโนประชากรและ
เคหะทั่วประเทศไปแล้ว ตามรายการดังนี้

๑. แบบ สปค.๑	จำนวน	๓๔๐,๐๐๐	แบบ
๒. แบบ สปค.๒	จำนวน	๕,๗๕๒,๐๐๐	แบบ
๓. แบบ สปค.๓	จำนวน	๓๔๐,๐๐๐	แบบ
๔. ตารางเทียบอายุ	จำนวน	๓๐,๐๐๐	แบบ
๕. แบบทัศนศึกษา	จำนวน	๒๐,๐๐๐	แบบ

ข. ดำเนินการออกพระราชกฤษฎีกา จัดทำสำมะโนประชากรและ
เคหะ พ.ศ. ๒๕๑๒ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๖ ตอนที่ ๕๕ ลงวันที่ ๑๗
มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๒

๓. แผนงานในปี พ.ศ. ๒๕๑๓

แผนการอบรม

การอบรมผู้ปฏิบัติงานสนามในระดับต่าง ๆ แยกออกได้ดังนี้ คือ

ก. เจ้าหน้าที่ผู้ทำการอบรม จำนวนประมาณ ๔๐ คน รับการอบรม
จากเจ้าหน้าที่โครงการสำมะโนประชากรและเคหะ

ข. อาจารย์ผู้อบรม จำนวนประมาณ ๑,๑๐๐ คน รับการอบรมจาก
เจ้าหน้าที่ผู้ทำการอบรมที่ศูนย์อบรม ๑๒ ศูนย์ทั่วประเทศ

ค. หัวหน้าหมู่ และพนักงานแจ่งนับ จำนวนประมาณ ๓๓,๕๐๐ คน
รับการอบรมจากอาจารย์ผู้อบรม ที่อำเภอที่ตั้งเขตปฏิบัติงานของตน

สำหรับพนักงานสถิติของสำนักงานสถิติแห่งชาติ กำหนดการอบรม

ไว้ดังนี้ คือ

ก. พนักงานสถิติจังหวัดและพนักงานสถิติเขตทั่วประเทศ รับการอบรม
จากเจ้าหน้าที่โครงการที่สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ข. พนักงานสถิติจั่วว่า ซึ่งทำหน้าที่เป็นพนักงานสถิติอำเภอ รับการ
อบรมจากพนักงานสถิติจังหวัดที่จังหวัดของตน

แผนการปฏิบัติงานสนาม

ก. ทำการคัดลอกรายชื่อเจ้าบ้านจากทะเบียนราษฎรที่อำเภอ เพื่อ
นำมาเปรียบเทียบกับรายชื่อหัวหน้าครัวเรือน ในแบบนับจุดของสำมะโน

ข. ทำการปฏิบัติงานเจงนับ ตั้งแต่วันที่ ๒ เมษายน ถึงวันที่ ๒๘
เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๓

ค. ส่งแบบขอดำเนินการมายังสำนักงาน ภายในวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๑๓

ง. ทำการสำรวจภายหลังการเจงนับ เป็นการสำรวจหาความแมน
ตรง และความเชื่อถือได้ของข้อมูลสำมะโน โดยวิธีการตัวอย่าง ทำการสำรวจในวันที่ ๑๖
เมษายน ๒๕๑๓ ถึงวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๑๓

๔. แผนการประมวลผลและพิมพ์รายงานผลข้อมูลจากสำมะโน

ก. การประมวลเบื้องต้นด้วยมือ แสดงยอดจำนวนประชากร จำแนก
ตามเพศเป็นรายตำบล อำเภอ จังหวัด และยอดรวมทั่วราชอาณาจักร จะออกรายงานผลภายใน
ระยะเวลาประมาณ ๖ เดือน หลังจากเสร็จงานเจงนับสนามแล้ว

ข. การประมวลผลสำมะโนเป็นรายจังหวัดด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์
ออกรายงานผลเป็นตารางประมาณ ๓๐ ตาราง จำนวน ๙๑ เล่ม รายภาครวม ๔ เล่ม และ
ฉบับยอดรวมทั่วราชอาณาจักร กำหนดจะเสร็จภายใน ๒ ปี

ค. การประมวลผลในระดับหมู่บ้านและชุมชนอาคารในเขตเทศบาล
หลังจากทำการประมวลผลเป็นรายจังหวัดและทั่วราชอาณาจักรแล้ว จะทำการประมวลผลเป็น
ตารางขั้นมูลฐานเกี่ยวกับลักษณะต่าง ๆ ของประชากรออกเป็นรายหมู่บ้าน และชุมชนอาคารใน
เขตเทศบาล การประมวลผลขั้นนี้จะไม่พิมพ์ออกเป็นรายงานเผยแพร่ แต่จะเสนอผลในรูป
Computer print - out สำหรับผู้ประสงค์จะไขข้อมูลดังกล่าว

ง. การประมวลผลเป็นตารางรายละเอียด เฉพาะเรื่องด้วยเครื่อง computer เช่น เรื่องการศึกษา การย้ายถิ่นที่อยู่ การเจริญพันธุ์ ลักษณะการประกอบกิจกรรมในเชิงเศรษฐกิจของประชากร และลักษณะอื่น ๆ ของประชากร จะเริ่มดำเนินการภายหลังจากเสร็จการจัดทำรายงานรายจังหวัดแล้ว

สำหรับการประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์นี้ เริ่มด้วยการบรรณาธิกรณด้วยมือ (manual editing) การให้รหัส (coding) การเจาะบัตร (card punching) การทวนสอบบัตร (verifying) แล้วจึงอ่านข้อมูลจากบัตรเจาะรูลงเทปบันทึกข้อมูล เพื่อสะดวกในการใช้งานและการเก็บรักษา แลวนำ tape มาผ่านเข้าเครื่องบรรณาธิกรณด้วยเครื่อง (machine editing) เพื่อให้ข้อมูลก่อนการประมวลผลเป็นตารางอยู่ในสภาพที่ถูกต้องจริง ๆ แล้วทำการรวมยอดประเภทเดียวกันไว้ให้เหลือน้อยมวน (summary tape) แล้วจึงประมวลผลเป็นรูปตาราง (tabulation) การเขียนคำสั่งเครื่องให้ทำงานเลือกใช้ภาษา cobol

การประมวลผลข้อมูล เป็นกระบวนการหรือระเบียบวิธีทางสถิติ เพื่อทำให้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ตามแผนงานสำมะโนหรือสำรวจอยู่ในรูปที่มีความหมายและเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ใช้ตัวเลข โดยทั่ว ๆ ไปการประมวลผลจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการ ๓ กระบวนการ คือ

ก. การจำแนกข้อมูลตามลักษณะต่าง ๆ (classifying) เช่น การจำแนกประชากรตามหมวดอายุ ชั้นการศึกษา อาชีพ ฯลฯ และการจำแนกนั้นอาจเป็นการจำแนกตามลักษณะเดียว (one-way classification) เช่น จำแนกประชากรตามหมวดอายุ หรืออาจจะเป็นการจำแนกตามหลายลักษณะ (multi-way classification) เช่น ประชากรจำแนกตามหมวดอายุและชั้นการศึกษา

ข. การคำนวณ (calculation) เช่น การคำนวณเปอร์เซ็นต์ของประชากรในหมวดอายุต่าง ๆ หรือการคำนวณค่าเฉลี่ยของรายได้ รายจ่ายของครัวเรือนตามหมวดอาชีพ

ค. การสรุป (summarizing) เป็นการย่อหรือลดจำนวนข้อมูล (reduction of data) ที่มีให้อยู่ในรูปที่กระชับรัดกุม แต่ยังคงมีความหมายเท่า ๆ กับข้อมูลที่ยังไม่ได้อย่อ การสรุปนี้อาจจะใช่ผลของการจำแนกข้อมูลและการคำนวณในข้อ ก. และ ข. มาใช้โดยตรง หรือทำขึ้นใหม่อีกก็ได้

วิธีการประมวลผล

เพื่อให้งานประมวลผลเสร็จเร็วและไม่ผิดพลาด ทางสำนักงานสถิติแห่งชาติได้ใช้เครื่อง computer ทั้ง ๒ ระบบที่มีอยู่คือ ระบบ ๑๕๐๑ และ ๓๖๐ ทำการประมวลผลเป็นตารางสถิติต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่การบริหารงานของรัฐบาลมาก

๕ พนักงานเจ้าหน้าที่ และพนักงานตามแผนผังการบริหารงานสนาม

- ก. ผู้กำกับงานสนามจังหวัด แต่งตั้งจากผู้ว่าราชการจังหวัด มีหน้าที่ควบคุมการปฏิบัติงานสำมะโนภายในจังหวัด
- ข. ผู้กำกับงานสนามอำเภอ แต่งตั้งจากนายอำเภอ มีหน้าที่ควบคุมการปฏิบัติงานสำมะโนภายในท้องที่อำเภอนั้น ๆ
- ค. พนักงานสถิติเขต ได้แก่พนักงานสถิติ สังกัดสำนักงานสถิติแห่งชาติ มีหน้าที่ช่วยผู้กำกับงานสนามจังหวัดควบคุมการปฏิบัติงานสำมะโน ภายในเขตสถิติของตน
- ง. ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการ มีหน้าที่ควบคุมการปฏิบัติงานสำมะโนในเขตที่ได้รับมอบหมายในเขตเทศบาลนครกรุงเทพและธนบุรี แต่งตั้งจากข้าราชการสำนักงานสถิติแห่งชาติ
- จ. ผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติงาน มีหน้าที่ช่วยเหลือผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติงานในเขตเทศบาลกรุงเทพ และธนบุรี แต่งตั้งจากอาจารย์มหาวิทยาลัย วิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ของรัฐบาล
- ฉ. พนักงานสถิติจังหวัด ได้แก่พนักงานสถิติสังกัดสำนักงานสถิติแห่งชาติ มีหน้าที่ช่วยผู้กำกับงานสนามจังหวัด ควบคุมการปฏิบัติงานสำมะโนภายในสังกัด และให้คำปรึกษาแนะนำทางวิชาการแก่พนักงานทุกระดับภายในจังหวัด

- ข. เจ้าหน้าที่ผู้ทำการอบรม ได้แก่ข้าราชการจากกองต่าง ๆ ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ มีหน้าที่อบรมและให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่อาจารย์ผู้อบรม
- ค. อาจารย์ผู้อบรม ได้แก่อาจารย์มหาวิทยาลัย วิทยาลัย โรงเรียน รัฐบาล และสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ของรัฐบาล มีหน้าที่ทำการอบรม และให้คำปรึกษาทางวิชาการส่วนระโนแก่หัวหน้าหมู่และพนักงานแฉงนั้บ
- ด. เจ้าหน้าที่วิชาการอำเภอ คัดเลือกจากอาจารย์ผู้อบรมเพื่อเป็นผู้ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานสนาม และให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่หัวหน้าหมู่และพนักงานแฉงนั้บ
- ด. พนักงานสถิติอำเภอ ได้แก่พนักงานสถิติของสำนักงานสถิติแห่งชาติ มีหน้าที่ช่วยเหลือผู้กำกับงานสนามอำเภอ และเจ้าหน้าที่วิชาการอำเภอในเรื่องการควบคุมการปฏิบัติงานสนาม และงานธุรการ
- ฉ. พนักงานหัวหน้าหมู่ ได้แก่ข้าราชการครู และพนักงานตั้งแต่ชั้นตรีขึ้นไป มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของพนักงานแฉงนั้บใหญ่ถูกต้องครบถ้วน
- ฉ. พนักงานแฉงนั้บ ได้แก่ข้าราชการครู และพนักงานตั้งแต่ชั้นจัตวาขึ้นไป มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานสนามในเขตส่วนระโนที่ไ้รับมอบหมายใหญ่ถูกต้องและครบถ้วน

๖. ประมาณจำนวนประชากร ที่อยู่อาศัย และจำนวนผู้ปฏิบัติงานสนาม ในการทำส่วนระโนประชากรและเคหะทั่วประเทศ ในปี ๒๕๑๓

จากข้อมูลที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาจประมาณในรูปของอันตรภาค (interval estimate) ไ้ควา จำนวนประชากรใน พ.ศ. ๒๕๑๓ จะมีจำนวนประมาณ ๓๕-๓๗ ล้านคน (จำนวนประชากรใน พ.ศ. ๒๕๐๓ มี ๒๖.๓ ล้านคน) และจำนวนที่อยู่อาศัย จะมีประมาณ ๖ ล้านบาน ถาบานหนึ่งมีคนอยู่ไ้โดยเฉลี่ยประมาณ ๖ คน

จำนวนหัวหน้าหมู่และพนักงานเจ้านับ ซึ่งจะปฏิบัติงานสนาม
ทั่วประเทศ ควรจะเป็นดังนี้

หัวหน้าหมู่	๖,๗๐๐ คน
พนักงานเจ้านับ	๒๖,๘๐๐ คน

๗. งบประมาณ

งบประมาณโครงการสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓

ได้จ่ายไปแล้วเป็นดังนี้

ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๑๐ เป็นจำนวน ๕๗,๑๐๐ บาท ส่วนใหญ่
เป็นค่าใช้จ่ายในการทดสอบแบบสอบถามในท้องที่ต่าง ๆ รวม ๓ ครั้ง

ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๑๑ เป็นจำนวน ๖๓๘,๑๐๐ บาท ส่วนใหญ่
เป็นค่าใช้จ่ายงานสนามของสำมะโนประชากรและเคหะ จังหวัดราชบุรีเต็มทั้งจังหวัด

ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๑๒ เป็นจำนวน ๒,๖๐๓,๖๗๔ บาท ส่วน
ใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายงานสนามของสำมะโนประชากรและเคหะจังหวัดศรีสะเกษเต็มทั้งจังหวัด และ
เป็นค่าเตรียมพิมพ์แบบสอบถามและแบบอื่น ๆ บางแบบสำหรับสำมะโนทั่วประเทศ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๓

งบประมาณที่จะต้องใช้ในปี พ.ศ. ๒๕๑๓-๑๕ งบประมาณปี พ.ศ. ๒๕๑๓
ส่วนใหญ่จะเป็นค่าใช้จ่ายในงานสนามทั่วประเทศ โดยเพิ่มสอบถามมากกว่าสำมะโนประชากร
พ.ศ. ๒๕๐๓ และยังมีสอบถามสำมะโนเคหะที่ยังไม่เคยทำมาก่อน ทั้งจำนวนประชากรก็เพิ่มขึ้น
กว่า พ.ศ. ๒๕๐๓ ประมาณ ๑๐ ล้านคน

นอกจากนั้น จะเป็นค่าใช้จ่ายในการประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์
และการจัดพิมพ์รายงานผล รายจังหวัด จำนวน ๗๑ เล่ม รายงานภาคจำนวน ๔ เล่ม และฉบับยอด
รวมทั้งราชอาณาจักร

สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้เสนอรายงานสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นรายจังหวัด ทุกจังหวัด เป็นรายภาค ๔ ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ และรวมทั้งราชอาณาจักรอีก ๑ ฉบับ นอกจากนี้ยังมีข้อมูลสถิติอื่น ๆ อีกเป็นอันมาก เป็นรายเทศบาล รายอำเภอ ตลอดจนรายตำบล ซึ่งเป็นรายละเอียดที่ไม่อาจเสนอในรายงานดังกล่าวข้างต้นได้ แต่ได้เก็บไว้ในรูปตารางพิมพ์จากคอมพิวเตอร์ (Print-out) และในการประมวลผลสำมะโนครั้งนี้ ได้บันทึกข้อมูลรายละเอียดทั้งสิ้นไว้ในเทปบันทึกข้อมูล (Magnetic Tape) ซึ่งสามารถนำมาประมวลขึ้น เพื่อทราบข้อมูลสถิติในรายละเอียดเฉพาะเรื่อง หรือเฉพาะท้องถิ่นอีกด้วย

ผลของสำมะโนประชากรและเคหะเป็นประโยชน์ในการศึกษาและวิจัยสถิติประชากร เปรียบเทียบแนวโน้มลักษณะของประชากรภายในประเทศในรอบ ๑๐ ปีที่ผ่านมา และที่สำคัญยิ่งคือเป็นประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ การบริหารงานส่วนท้องถิ่น และการวิจัยสถิติประชากร ทั้งยังเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการบริหารกิจการของหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาล และของเอกชนอีกด้วย

^๕ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, รายงานผลสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓
ทั่วราชอาณาจักร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การชายและการซื้อแห่ง
ประเทศไทย, ๒๕๑๕), หน้า VII